

3.6.2024

SIIKALATVA

Kivineva tuulivoimapuistoalueen arkeologinen täydennysinventointi

Tilaaaja:
A-Insinöörit Civil Oy

Heilu Oy
Jussi-Pekka Hiltunen

Sisällysluettelo

1. Johdanto	6
2. Tulokset.....	8
3. Kohteet (* uusi kohde).....	11
Kiinteät muinaisjäännökset	11
1. Pieni Katajasaari.....	11
2. Vasikkakalliot*.....	13
3. Vanhanmajankangas 2*	15
4. Vanhanmajankangas 3*	18
5. Murtokangas 3*	21
4. Lähteet	23

Karttaluettelo

Kartta 1. Inventointialueen lähestymiskartta. Inventoitualue sijoittuu sinisen suorakulmion sisäpuolelle.	5
Kartta 2. Tuulivoimapuistoalueen yleiskartta.	9
Kartta 3. Pieni Katajasaaren kohdekartta. Muinaisjäännösalue on merkitty punaisella vinorasterilla.	12
Kartta 4. Vasikkakallion kohdekartta. Muinaisjäännösalue on merkitty punaisella vinorasterilla.	14
Kartta 5. Kohteiden Vanhanmajankangas 2 ja 3 kohdekartat. Ennestään tunnetun tervahaudan Vanhanmajankangas alue on myös merkitty kartalle. Muinaisjäännösalueet on merkitty punaisella vinorasterilla.	16
Kartta 6. Vanhanmajankankaan kohteet vuoden 1846 pitäjänkartalla.	19
Kartta 7. Vanhanmajankankaan kohteet vuoden 1957 peruskartalla.	19
Kartta 8. Murtokangas 3 kohdekartta. Muinaisjäännösalue on merkitty punaisella vinorasterilla.	21

Kannen kuva: Kohteen 5.2. Vasikkakallion tervahauta. Pohjoiseen.

Taustakarttoina Maanmittauslaitoksen Karttakuvapalvelun (WMTS) 05-06/2024 aineistoa, ellei toisin mainita. Koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000. Valokuvat: Jussi-Pekka Hiltunen.

SIIKALATVA Kivineva tuulivoimapuistoalueen arkeologinen täydennysinventointi

Tiivistelmä & arkistotiedot

Siikalatvan Kivinevan tuulivoimapuistoalueen hanketoimija Kivinevan Tuulipuisto Ky antoi A-Insinöörit Civil Oy:lle toimeksiannon valmistella tuulivoimapuiston sijoittamista. Siikalatvan Kivinevan tuulivoimapuistoon sisältyy enimmillään 28 voimalaa ja suunnitelmaan liittyy noin 14 kilometriä pitkä sähkönsiirtoreitti tuulivoimapuistoalueen itäkaakkopuolelle. Osana ympäristöselvityksiä Heilu Oy suoritti Kivinevan hankealueen ja sähkönsiirtoreitin arkeologisen inventoinnin vuonna 2023. Heilu Oy laati hankealueen arkeologisen täydennysinventoinnin toukokuussa 2024.

Vuoden 2023 inventoinnin toteuttivat Heilu Oy:n arkeologit FM Jussi-Pekka Hiltunen, FM Kalle Luoto ja FM Jaakko Ervasti. Maastotöihin osallistui lisäksi Heilu Oy:n harjoittelija FM Maria Södö. Vuoden 2024 täydennysinventoinnin toteutti Jussi-Pekka Hiltunen. Maastotyöt tehtiin yhden päivän aikana 29.5.2024. Täydennysinventoinnin tuloksena tuulivoimapuiston hankealueelta löydettiin viisi uutta arkeologista kohdetta, joita kaikki ehdotetaan kiinteiksi muinaisjäännöksiksi.

Tutkimustyyppi:	Arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Heilu Oy
Maastotyö	FM Jussi-Pekka Hiltunen
Kenttätyöaika:	29.5.2024
Hanketoimija	Kivinevan Tuulipuisto Ky
Tutkimuksen tilaaja:	A-Insinöörit Civil Oy
Lähialueelle sijoittuneet aiemmat tutkimukset:	Kehusmaa 1965. Pulkkilan inventointi 1965. Sarkkinen 1996. Pulkila inventointi. Ikäpalo 2013. Pulkila – osayleiskaavan arkeologinen inventointi Sepänmaa Tiainen &/ Jussila 2015. Petäjävesi-Muhos voimajohtolinjan muinaisjäännösinventointi Jussi-Pekka Hiltunen, Jaakko Ervasti, Kalle Luoto, Maria Södö 2023. Kivineva tuulivoimapuiston ja sähkönsiirtoreitin arkeologinen inventointi.

Kartta 1. Inventointialueen lähestymiskartta. Inventoitualue sijoittuu sinisen suorakulmion sisäpuolelle.

1. Johdanto

A-Insinöörit Civil Oy on selvittämässä tuulivoimapuiston ja sähkönsiirtoreitin sijoittumista Siikalatvan (entisen Pulkkilan) Kivinevan alueelle Kivinevan Tuulipuisto Ky:n toimeksiannosta. Suunniteltu tuulivoimapuisto käsittää 28 voimalanpaikkaa 3835 hehtaarin kokoisella alueella. Tuulivoimapuiston sisäpuolelle on suunniteltu myös aurinkovoima-alueen rakentamista. Suunniteltu sähkönsiirtoreitti on pituudeltaan noin 14 kilometriä ja sijoittuu tuulivoimapuiston itäkaakkoispuolelle. Osana suunnittelutyön ympäristöselvityksiä Heilu Oy toteutti tuulivoimapuiston hankealueella ja suunnitellulla sähkönsiirtoreitillä arkeologisen inventoinnin kesä- ja syyskuussa 2023.

Suunnitteluun on tullut vuoden 2023 inventoinnin jälkeen neljä mahdollista sähköasemapaikkaa sekä hankealueen sisäistä sähkönsiirtoreittiä. Sähkönsiirtoreitit on suunniteltu kulkeväksi jo olemassa olevan voimajohtolinjan kohdalla noin 4 km matkalla. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan museon mukaan laserkeilausaineisto 5p:n perusteella hankealueella on neljä mahdollista tervahautaa, joita ei vuoden 2023 inventoinnissa tavoitettu. Näistä yksi, Pieni Katajasaari (mjtunnus 1000049338) on merkitty muinaisjäännösrekisteriin mahdollisena muinaisjäännöksenä.

Nyt suoritettu täydennysinventointi kohdistui hankkeessa tapahtuneille muutosalueille. Lisäksi tarkoituksena oli tarkistaa edellä mainittujen kohteiden luonne, jotta saadaan niiden suojelustatus selville ja ne voidaan huomioida hankkeessa ja kaavoituksessa. Esitöissä käytiin läpi laserkeilausaineisto 5p (Käyttölisenssi MML 4548021557/05 00 00/2024) sekä historialliset kartat (pitäjänkartat, vanhat peruskartat ja historialliset ilmakuvat). Tutkimusalueen perustiedot (vanhat kartat, aikaisemmat tutkimukset yms.) sekä alueelta aikaisemmin havaitut muinaisjäännöskohteet on käsitelty vuoden 2023 inventointiraportissa (Hiltunen, Ervasti, Luoto ja Södö 2023).

Inventoinnin toteutti arkeologi FM Jussi-Pekka Hiltunen. Maastotyöt tehtiin yhden työpäivän aikana 29.5.2024. Raportti laadittiin touko-kesäkuussa 2024.

Inventoinnin kulkua dokumentoitiin sanallisen kuvauksen lisäksi ottamalla valokuvia ja tallentamalla kuljetut reitit ja tehdyt havainnot käsiGPS-paikanninta (Garmin Montana 610,

tarkkuus +/- 5 - 10 m) käyttäen. Raportin koordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatteina. Kartat piirrettiin puhtaaksi käyttäen QGIS-paikkatieto-ohjelmistoa.

Kuva 1. Suunnitellun sähköaseman aluetta Majakankaalla. Kaakkoon.

Kuva 2. Suunnitellun sähköaseman aluetta Ketunpesänkankaalla. Itään.

2. Tulokset

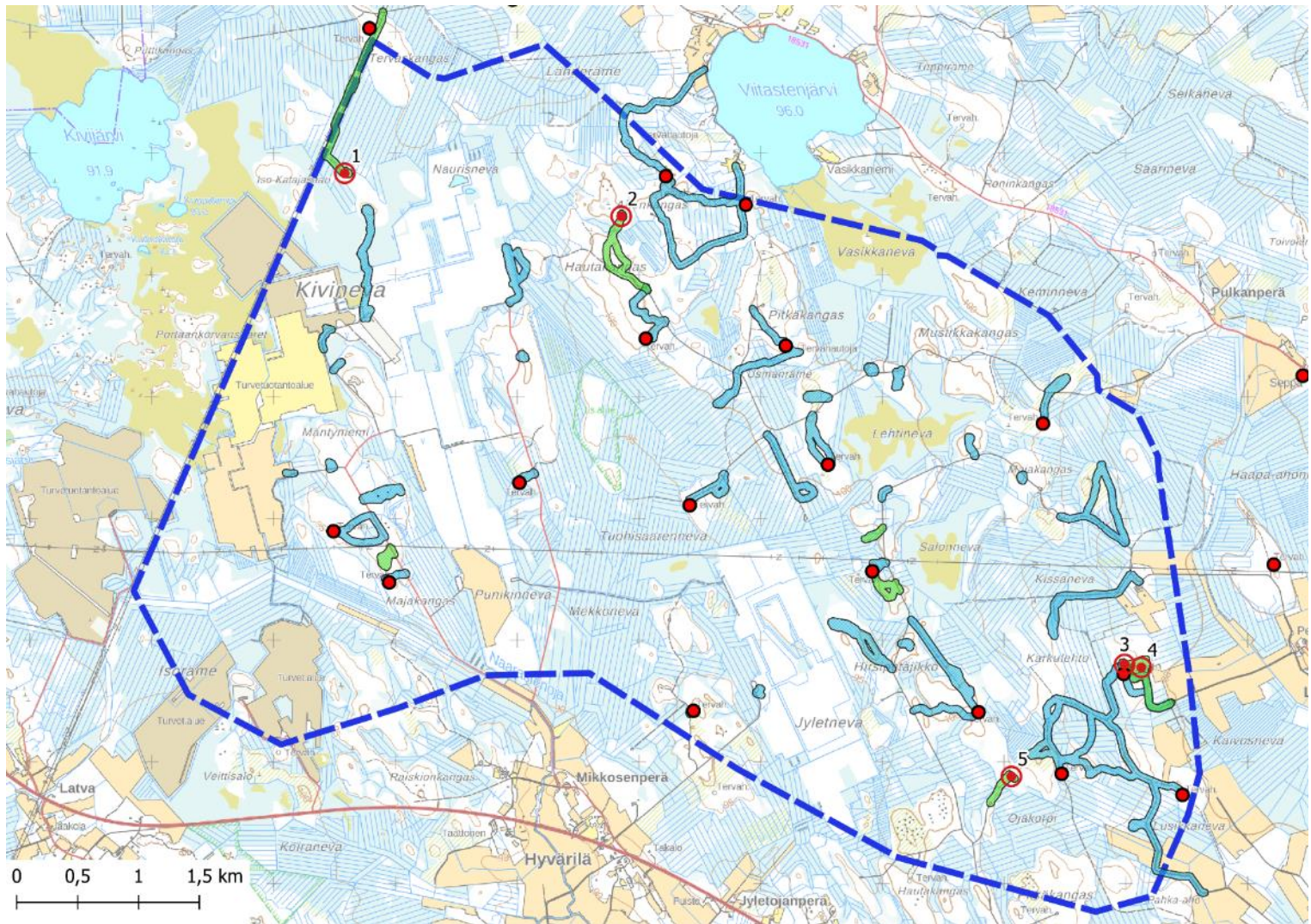
Toukokuussa 2024 tehdyn arkeologisen täydennysinventoinnin aikana alueelta tavattiin viisi arkeologista kohdetta, joita kaikkia ehdotetaan kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Näistä yksi, Pieni Katajasaari (mjtunnus 1000049338) oli merkitty ennen inventoinnin maastotöitä muinaisjäännösrekisteriin mahdollisena muinaisjäännöksenä.

Kohteista kolme, Pieni Katajasaari, Vasikkakalliot sekä Vanhanmajankangas 2 ovat historiallisen ajan tervahautoja. Vasikkakallion ja Vanhanmajankangas 2 kohteisiin kuuluu lisäksi mahdolliset tervapirtin jäännökset. Vanhanmajankangas 3 kohteeseen kuuluu ilmeisesti kasken, pellon tai niityn raivaamiseen liittyviä röykkiöitä sekä yksi rakennuksen perusta. Ne ajoittunevat historialliselle ajalle. Murtokangas 3 on historiallisen ajan hiilimiilu.

Jussi-Pekka Hiltunen

Oulussa 3.6.2024

Heilu Oy

Kartta 2. Inventoinnin yleiskartta. Vuoden 2024 täydennyksessä tavatut muinaisjäännökset on merkitty punaisilla pisteillä, joiden ympärillä on punainen ympyrä. Numerot muinaisjäännöskohteiden vieressä osoittavat kohdenumeroa raportissa. Punaiset pisteet ovat muinaisjäännösrekisterin kiinteitä muinaisjäännöksiä. Vihreällä on merkitty vuonna 2024 maastossa jalkaisin kuljetut alueet, sinisellä vuoden 2023.

Kohdeluettelo

Numero	Nimi	Kunta	Tyyppi	Tarkenne	Ajoitus	Mj-tunnus
1	Pieni Katajasaari	Siikalatva	työ- ja valmistuspaikat	tervahaudat	historiallinen	uusi kohde
2	Vasikkakalliot	Siikalatva	työ- ja valmistuspaikat, asuinpaikat	tervahaudat, talonpohjat	historiallinen	uusi kohde
3	Vanhanmajankangas 2	Siikalatva	työ- ja valmistuspaikat, asuinpaikat	tervahaudat, talonpohjat	historiallinen	uusi kohde
4	Vanhanmajankangas 3	Siikalatva	kivirakenteet, asuinpaikat	röykkiöt, kiukaat, talonpohjat	historiallinen	uusi kohde
5	Murtokangas 3	Siikalatva	työ- ja valmistuspaikat	hiilimiilut	historiallinen	uusi kohde

3. Kohteet (* uusi kohde)

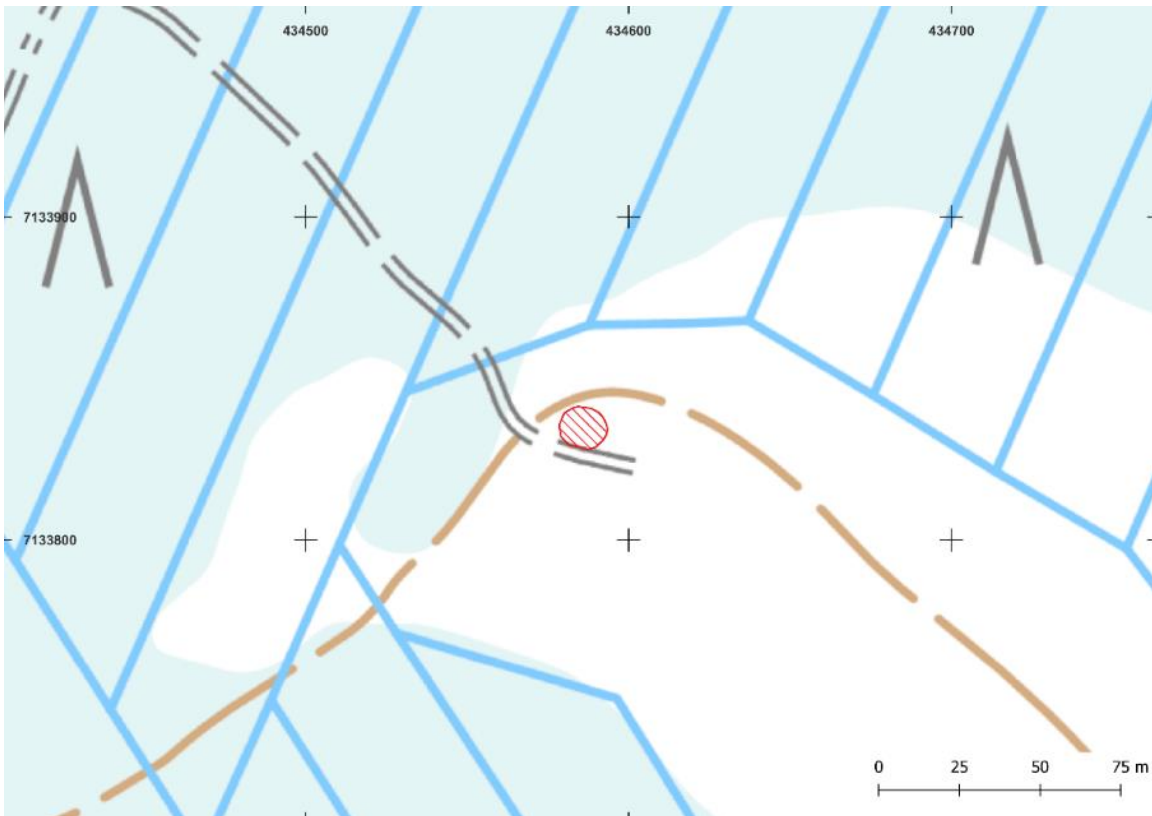
Kiinteät muinaisjäännökset

1. Pieni Katajasaari

Nimi:	Pieni Katajasaari
Kunta:	Siikalatva
Muinaisjäännöstunnus:	1000049338
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös (ent. mahdollinen muinaisjäännös)
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	Matleena Riutankoski arkistotutkimus 2023
Koordinaatit:	N 7133835 E 434585 Z 91
Koordinaattiselite:	GPS-mittaus/lidar

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Lidar- ja lidark-aineistoissa erottuva tervahauta. Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa.

Inventointi 2024: Kohde tarkastettiin vuoden 2024 Kivinevan täydennysinventoinnin yhteydessä. Paikalta havaittiin tervahauta, jonka halkaisija on noin 7 metriä. Tervahaudan vallien leveys on noin 2 metriä ja sen syvyys pohjalta vallin yläreunaan mitattuna noin 0,5 metriä. Halssi ei erotu selvästi maastossa, mutta tehtyjen havaintojen perusteella se vaikuttaisi osoittavan kohti luodetta. Pohjalta otetusta kairauksesta havaittiin hiilensekaista hiekkaa. Tervahaudan päällä kasvaa jykeviä mäntyjä. Sen kaakkoispuolella sijaitsee hakkuuaukea, jonne kulkee metsäkoneen ajoura tervahaudan eteläpuolelta.

Kartta 3. Pieni Katajasaaren kohdekartta. Muinaisjäännösalue on merkitty punaisella vinorasterilla.

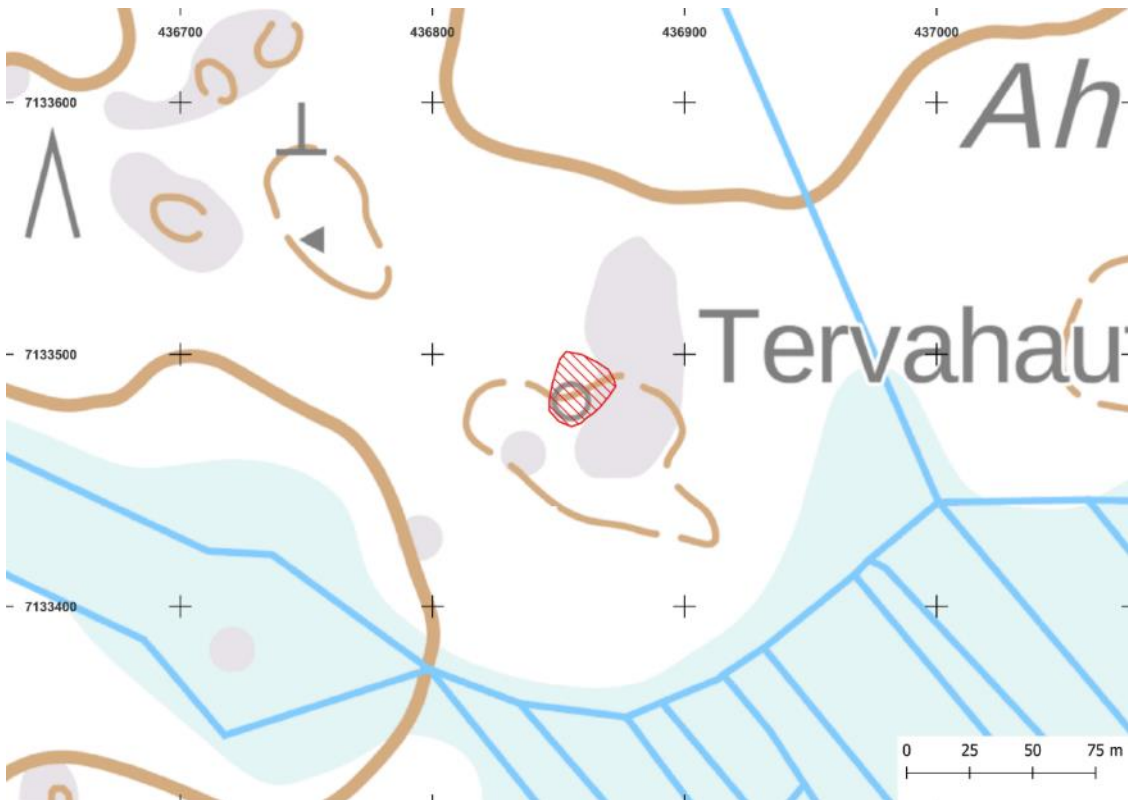
Kuva 3. Pieni Katajasaaren tervahauta. Kaira on pystyssä tervahaudan pohjalla. Pohjoiseen.

2. Vasikkakalliot*

Nimi:	Vasikkakalliot
Kunta:	Siikalatva
Muinaisjäännöstunnus:	uusi kohde
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat asuinpaikat, talonpohjat
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	-
Koordinaatit:	N 7133481 E 436855 Z 99
Koordinaattiselite:	GPS-mittaus/lidar

Inventointi 2024: Kallioisella metsäalueella sijaitsee tervahauta, jonka halkaisija on noin 11 metriä. Vallien leveys on noin 4 metriä ja syvyyttä sillä on noin 1,5 metriä haudan keskeltä vallien yläreunaan mitattuna. Halssi suuntautuu pohjoiseen. Se on noin 3 metriä pitkä, 1,5 metriä leveä ja 1,3 metriä syvä. Tervahaudan ympärillä kulkee katkoviivamainen kaivanto. Vallista otetusta kairauksesta havaittiin hiilensekainen maakerros. Tervahaudan päällä kasvaa harvennettua mäntyvaltaista talousmetsää. Tervahaudan itä- ja lounaispuolella on avokallioalueita. Tervahauta on merkitty maastokartalle.

Tervahaudan pohjoispuolella, haudasta noin 12 metriä sijaitsee suorakaiteen muotoinen kaivanto, jonka koko on noin 5,5 x 3,5 x 0,3 metriä (N 7133496 E 436858). Sitä kiertää noin 0,8 metriä leveä ja 0,2 metriä korkea valli. Lisäksi tervahaudasta noin 10 metriä koilliseen sijaitsee toinen pitkulainen kaivanto, jonka koko on noin 3 x 1,5 x 0,3 metriä (N 7133486 E 436866). Pohjoispuolella sijaitseva kaivanto voi olla esimerkiksi tervapirtin pohja tms. Molemmat kaivannoista kuitenkin liittynee tervantuotannon toimintaan alueella.

Kartta 4. Vasikkakallion kohdekartta. Muinaisjäännösalue on merkitty punaisella vinorasterilla.

Kuva 4. Vasikkakallion tervahauta. Pohjoiseen.

Kuva 5. Pohjoisempi kaivanto, mahdollinen tervapirtin pohja. Koilliseen.

3. Vanhanmajankangas 2*

Nimi:	Vanhanmajankangas 2
Kunta:	Siikalatva
Muinaisjäännöstunnus:	uusi kohde
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat asuinpaikat, talonpohjat
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	-
Koordinaatit:	N 7129800 E 440987 Z 86
Koordinaattiselite:	GPS-mittaus/lidar

Inventointi 2024: Paikalla sijaitsee tervahauta, jonka halkaisija on noin 10 metriä. Vallin leveys on noin 3 metriä ja haudan syvyys on pohjalta vallin yläreunaan mitattuna noin 0,5 metriä. Tervahaudan halssi erottuu kuoppamaisena kaivantona tervahaudan lounaisosassa. Pohjalta otetusta kairauksesta havaittiin hiilensekaista hiekkaa. Tervahaudan ympärillä kasvaa jykävää harvennettua mäntymetsää.

Tervahaudasta noin 16 metriä etelään havaittiin suorakaiteen muotoinen kaivanto, ilmeisesti tervapirtin pohja, jonka koko on noin 6,5 x 4,5 x 0,4 metriä (N 7129782 E 440981). Sen ympärillä

Kuva 6. Vanhanmajankangas 2 tervahauta. Kaira on pystyssä tervahaudan pohjalla. Koilliseen.

Kuva 7. Tervapirtin pohja. Kaira on pystyssä sen keskellä. Etelään.

4. Vanhanmajankangas 3*

Nimi:	Vanhanmajankangas 3
Kunta:	Siikalatva
Muinaisjäännöstunnus:	uusi kohde
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi:	kivirakenteet, rökkiöt kivirakenteet, kiukaat asuinpaikat, talonpohjat
Ajoitus:	historiallinen
Aiemmat tutkimukset:	-
Koordinaatit:	N 7129776 E 441125 Z 82
Koordinaattiselite:	GPS-mittaus/rakennuksen perustus

Inventointi 2024: Vanhanmajankankaan länsiosassa, länteen loivasti laskevalla rinteellä sijaitsee rakennuksen perusta sekä vähintään noin 20 sammal- sekä heinäpeitteistä raivausröykkiötä. Rakennuksen perusta on kooltaan noin 5,5 x 4 metriä ja sen ympärillä kiertää noin 0,7 metriä leveä ja 0,3 metriä korkea valli. Perustuksen pohjoisnurkassa erottuu noin 1 metrin leveä ja 0,6 metriä korkea sammaleen peittämä kiukaan jäännös.

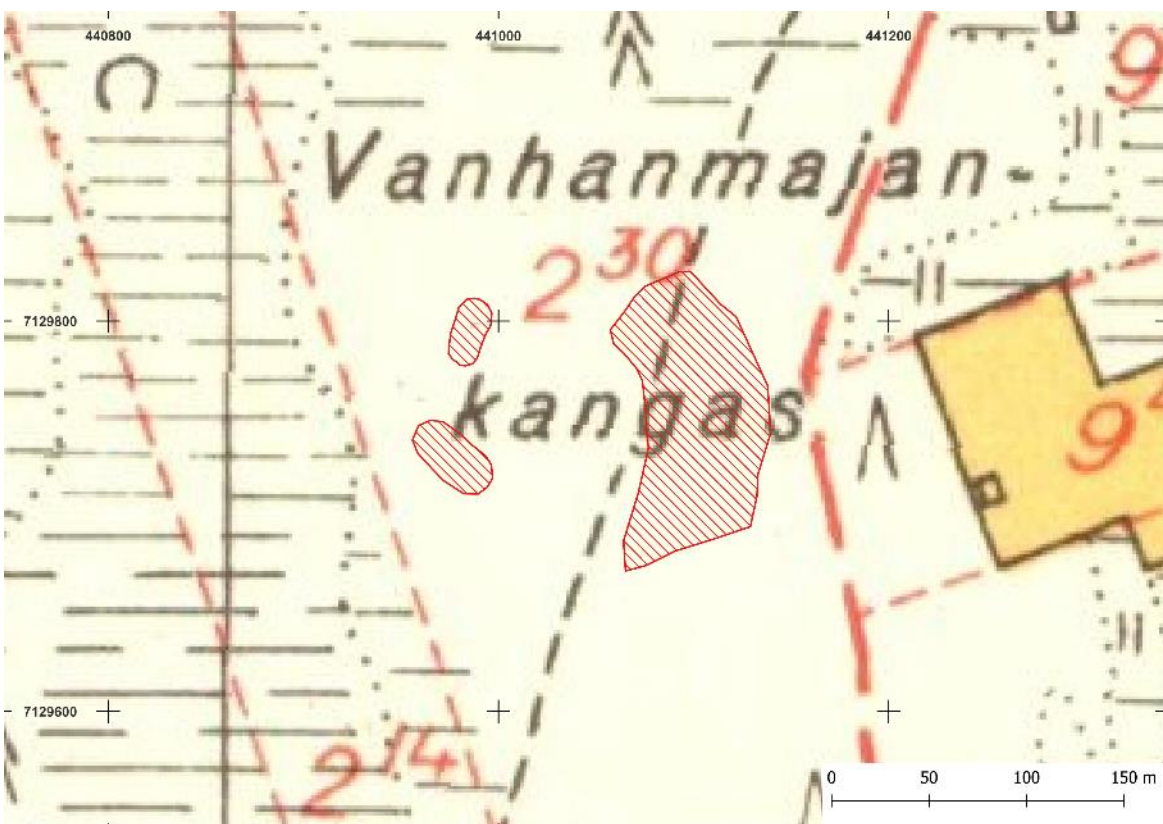
Raivausröykkiöiden halkaisija vaihtelee noin 1,5-4,5 metrin välillä. Niiden korkeus vaihtelee noin 0,3-0,6 metrin välillä. Röykkiöt ovat pääsääntöisesti pyöreitä, mutta osa rökkiöistä on myös enemmän pitkulaisten muotoisia. Osa rökkiöistä on täysin sammaleen ja heinän peitossa, osassa rökkiöistä kivet ovat esillä. Röykkiöiden väliset alueet ovat melko tasaisia, kivettömiä ja heinittyneitä.

Vuoden 1846 pitäjänkartalla, vuoden 1957 peruskartalla sekä vuosien 1948, 1949 sekä 1956 historiallisissa ilmakuvissa alueelle ei ole merkitty rakennuksia. Vanhalle peruskartalle alueen läpi on merkitty polku pohjois-etelä suunnassa. Vuoden 1846 pitäjänkartalla kohdalle on kirjoitettu tekstiä, josta on hankala saada selkoa. Tekstissä on ainakin sana ”Aho”. Etymologisen sanakirjan mukaan aho tarkoittaa ”hylätty kaskimaa; viljelemättä jätetty pelto, keto, alava niitty”. Ottaen huomioon pitäjänkartan merkinnän ja nykyisen paikannimen, Vanhanmajankangas kyseessä voi olla kasken, pellon tai niityn raivaamiseen liittyviä rökkiöitä sekä tilapäisasumus.

Rakennuksen perusta ja rökkiöt sijaitsevat tiheässä taimikossa, jossa havainnointi oli paikoitellen hyvin hankalaa. Kaikkia yksittäisiä kivirökkiöitä ei maastossa dokumentoitu vaan maastossa pyrittiin kartoittamaan alueelle, joissa rökkiöitä sijaitsee rajat.

Kartta 6. Vanhanmajankankaan kohteet vuoden 1846 pitäjänkartalla.

Kartta 7. Vanhanmajankankaan kohteet vuoden 1957 peruskartalla.

Kuva 8. Osin sammaleen peittämä raivausröykkiö alueen koillisosassa. Lounaaseen.

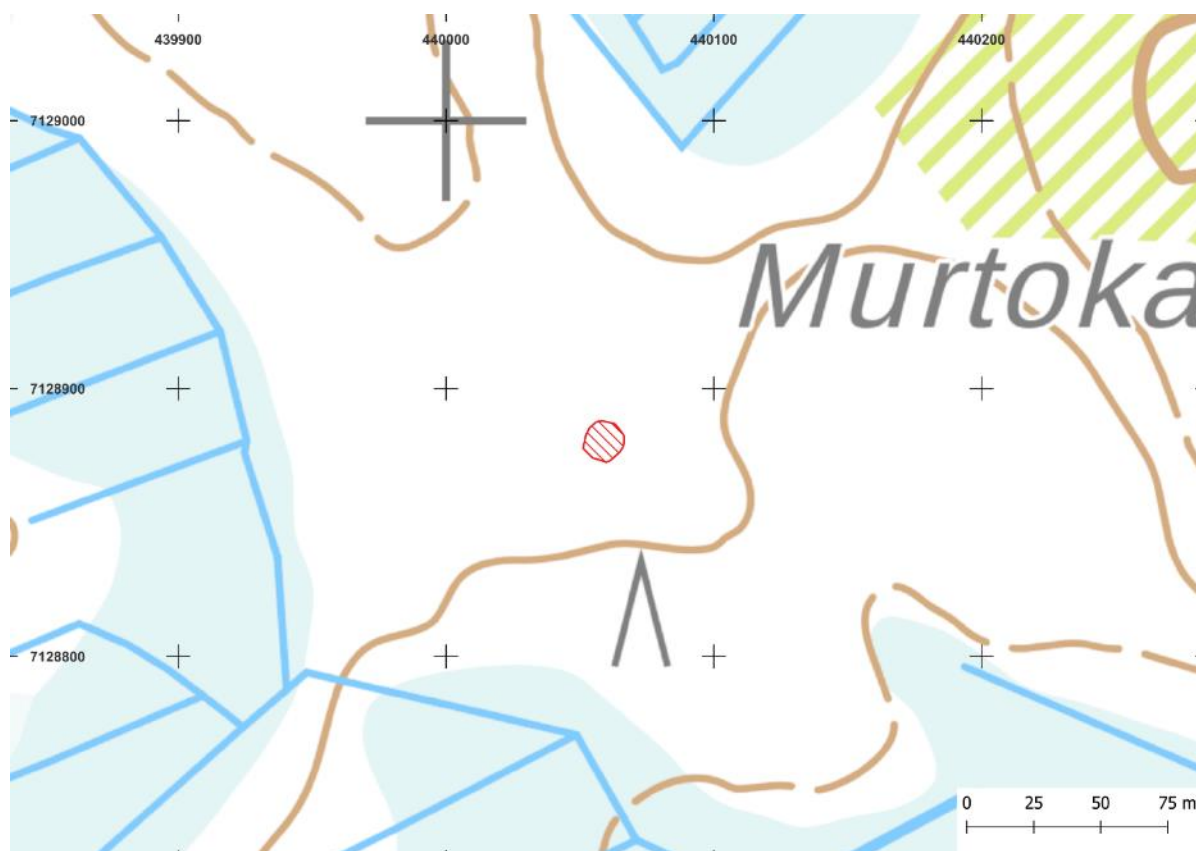
Kuva 9. Sammaleen ja heinän peittämä raivausröykkiö alueen itäosassa. Luoteeseen.

5. Murtokangas 3*

Nimi:	Murtokangas 3
Kunta:	Siikalatva
Muinaisjäännöstunnus:	uusi kohde
Muinaisjäännösstatus:	kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut
Ajoitus:	historiallinen

Aiemmat tutkimukset:	-
Koordinaatit:	N 7128880 E 440058 Z 83
Koordinaattiselite:	GPS-mittaus/lidar

Inventointi 2024: Paikalla on mitä ilmeisemmin hiilimiilu, joka erottuu ympäristöstä noin 0,7 metriä korkeana kumpareena. Sen halkaisija on noin 8 metriä. Kumpareen keskeltä otetusta kairauksesta havaittiin noin 10-15 cm paksu hiilen ja noen sekainen hiekkamaa. Heti kumpareen eteläpuolella on noin 2 metriä pitkä, 1,2 metriä leveä ja 0,7 metriä kaivanto, joka muistuttaa hieman tervahaudan halssia. Muutoin kumpare ei muistuta tervahautaa, joka erottuu ympäristöstä kuoppana. Kumpareen päällä ja ympärillä kasvaa harvennettua mäntyvaltaista talousmetsää.

Kartta 8. Murtokangas 3 kohdekartta. Muinaisjäännösalue on merkitty punaisella vinorasterilla.

Kuva 10. Murtokankaan hiilimiilu erottuu ympäristöstä kumpareena. Kaira on pystyssä sen keskellä. Koilliseen.

4. Lähteet

Tutkimusraportit:

Hiltunen, Jussi-Pekka, Ervasti, Jaakko, Luoto, Kalle ja Södö, Maria 2023. Kivineva tuulivoimapuistoalueen ja sähkönsiirtoreitin arkeologinen inventointi. Heilu Oy.

Itäpalo, Jaana 2014. Siikalatva 2013. Pulkila – osayleiskaavan arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu.

Kehusmaa, Aimo 1965. Pulkilan inventointi 1965. Muinaistieteellinen toimikunta.

Sarkkinen, Mika 1996. Pulkila inventointi. Pohjois-Pohjanmaan liitto/Museoviraston arkeologinen osasto.

Sepänmaa, Timo, Tiainen, Teemu ja Jussila, Timo 2015. Petäjävesi-Muhos voimajohtolinjan muinaisjäännösinventointi 2015. Mikroliitti Oy.

Digitaaliset lähteet:

Kulttuuriympäristö palveluikkuna:

<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Maankamara- palvelu (GTK)

<https://gtkdata.gtk.fi/maankamara/>

Suomen etymologinen sanakirja

<https://kaino.kotus.fi/suomenetymologinensanakirja/>

Kartat:

Kansallisarkisto

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto. MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat. E OULUN LÄÄNI. Pulkila.

F14:3/1-9 Pulkila; Karta över ägorna (Lithow, I., Gutzén, F., Bergentino, J. 1769-1774)

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma) Ia.*
Pitäjänskartasto (v. 1749-1917)

3412 04+2434 07 la.* -/- - Pulkkila, vuosi 1846.

3412 07 la.* -/- - Pulkkila, vuosi 1846.

3411 09 la.* -/- - 1 Pulkkila, vuosi 1846.

3411 09 la.* -/- - Piippola, vuosi 1846.

Maanmittauslaitos

Vanhat peruskartat (Maanmittaushallitus)

3412 04 Hyvärilä, vuosi 1957

3412 07 Pulkkila, vuosi 1957

3411 09 Piippola, vuosi 1953